

Anja Pohončowa

Internacionalizmy w hornjoserbskej spisownej rěči přitomnosće

Zarys problematiki

Zawod

We wšitkich slowjanskich spisownych rěčach hodži so kónc 20. a spočatk 21. lěstotka zesyljenje tendency k internacionalizowanju zwěšćić (Ohnheiser 2003, 479 sl.). Tuž njedziwa, zo předleži w tutym wobłuku mjez tym tójšto analizow mjenowaneho rěčneho zjawa, kotraž so pak z jednej slowjanskej rěču zaběraja pak wjacore slowjanske rěče přirunuja. Napadnje, zo so w komparatiwnje wusměrjenych džělach serbščina zdžěla njewobkedžbuje resp. samo wuraznje wuwostaji (hlej na př. Buzássyová/Waszakowa 2003, 49, přisp. 2).

Bjezdžwěla skutkuje tež w hornjoserbskej spisownej rěči tendenca k internacionalizowanju. Přijimanje internacionalizowanjow wopisuje so samo jako jedyn z najwažnišich typow wobohaćenja moderneho hornjoserbskeho spisownorěčneho słowoskłada (na př. Jenč 1999b, 198; 2000, 124). Fakt pak je – a tole drje wobkrući wuwostajenje serbščiny w konteksće přirunowacych analizow „wulkich“ rěčow –, zo zabjerje serbščina w přirunowanju z druhimi slowjanskimi rěčemi wosebite městno swojeho mjeńšinoweho statusa dla. Wužiwanje serbščiny je na wěste domeny wobmjezowane. Eksistuje nimo toho poměrnje mało tekstow, w kotrychž by potencielnje wjele mjezynarodnych slowow wustupowało. Puristiska tradicija spisowneje rěče zadžěwaše w zańdženosci a zadžěwa zdžěla tež džensa bjezkritiskemu přijimanju mjezynarodnych slowow. Dalša wosebitosć wobsteji w tym, zo funguje za serbščinu němčina zwjetša jako posrědkowar a bjezposrědne žórło internacionalizowanjow. To rěka, zo su nimale wšitke internacionalizmy w hornjoserbščinje hižo internacionalizmy w němčinje (Šćakowa 1993, 89). Tole ma wězo konsekwency za jich adaptowanje, kotraž móže so we wšelakim nastupanju wot druhich slowjanskich rěčow wotchilec.¹

W fachowej literaturje namakamy wšelake pospyty definowanja zapřijeća „internationalizm“. Pod nim so zwjetša rozumi słowo, kotraž w samsnym woznamje a podobnej resp. samsnej formje we wjacorych rěčach eksistuje. Schaefer (1990, 37 sl.), kotryž naliči tójšto tajkich definicijow ze wšelakich žórłow, skedžbni na jich njedostatki a namjetuje rěče přesahowacy leksikologiski model. Tutón měł wobkedžbować, zo su na přikład ně. *Zivilisation*, je. *civilisation*, ru. *цивилизация* wšelake słowa, kotraž pak so formalnje a po wobsahu we wěstej měrje kryja. Hakle wšitke tute słowa hromadže tworja po jeho měnjenju internationalizm. W přěnim abstrahowanju zjimuju a reprezentuju so we wjacorych rěčach eksistowace rěčne jednotki (hlej přikład *ciwilizacija*) na systemowu runinu. Za dalše zjimanje a reprezentowanje tutych leksemow je třěbny jako druhi stopjeń abstrahowanja koncept intersystema. Po nim tworja leksemy wšelakich rěčow zhromadnje – jeli so formalnje a po wobsahu kryja – interleksem. Z tutym wuchadžišćom rozumi Schaefer pod internationalizmom interlingwalnu jednotku rozdžělnje kompleksnosće (na př. intermorfem, interleksem), kotraž so přez (formalnje)

¹ Hlej k tomu mj. dr. Abdel Al (2002, 106), Maćkiewicz (2006, 112).

kongruentne a (po wobsahu) adekwatne monolingualne jednotki twori (tež tam, 46). Wothladajo wot tajkeho skonkretizowanja terminusa internacionalizma jako interleksem, intermorfem atd. mam pak tež za woprawnjene, terminus „internationalizm“ na jednu rěč počahować a jako nadzapřijeće tutoho rěčneho zjawu zrozumić.²

Internacionalizmy w hornjoserbšćinje: Staw slědženja

Internacionalizmy w hornjoserbšćinje njejsu nowy zjaw, ale namakamy je de facto wot spočatka wutworjenja spisowneje rěče w jeje słownym wobstatku. Dokelž běchu hižo přenje serbske spisy husto přeložki němских tekstow, zwěsćamy w serbšćinje rěčne wliwy, kotrež běchu w stawiznach tohorunja typiske za němsku rěč. Tak přijimowaše hornjoserbšćina w zažnej fazy wutworjenja spisowneje rěče mjezynarodnu leksiku, kotruž bě sej do toho němčina z łačonsćiny a grjekšćiny požčila. Požčonki łačonskeho a grjekskeho pochada přijimuje němčina hač do džensnišeho a wone namakaja wězo tež swój puć do serbšćiny.

W běhu 17. lětstotka požčowaše sej němčina tójšto slowow z francošćiny, wot kotrychž je džěl přešoł do hornjoserbšćiny. Tajke postupowanje hodži so tohorunja za čas po 1945 zwěsćić.

Anglicizmy namakachu hižo w 19. lětstotku puć do němčiny, štož so w 1920tych lětach a wosebje po 1945 zesylni. Džěl tutych anglicizmw je tež wobstatk serbskeho slowoskłada. Wot lěta 1989 wobkedźbujemy – podobnje kaž w druhich rěčach – poměrnje sylny přirost anglicizmw w hornjoserbšćinje. Wone wustupuja w serbšćinje we wšelakich temowych wobłukach resp. terminologijach, w čimž su sylne paralele k němčiny spóznać, na př. w gospodarstwje, w bankownistwje, w politice, wosebje pak we wobłuku zabawjenskeje industrije a nowych medijow, w sporće a w modernej hudźbje³. Njewobkedźbujemy pak w hornjoserbšćinje zaměrne narunowanje indigenych slowow z anglicizmami, kaž znajemy to mjez druhim z wabjenskeje rěče w němčiny. Skerje nawopak: Zwěsćamy hustodosć wědome zastupowanje jendželskich wurazow ze serbskimi twórbami.⁴

Tematika internacionalizmw w hornjoserbšćinje je so dotal zwjetša wobjednawała w zwisku z powšitkownym wuwicóm spisownorěčneho slowoskłada, z přepytowanjom rěče jednotliweje wosoby abo hladajo na wotblyšćowanje internacionalizmw w serbskich słownikach. Džěl tutych analizow počahuje so na staršu hornjoserbšćinu (hač dosrjedž 20. lětstotka) a wobkedźbuje tuž wosebje přejimanje internacionalizmw grjek-

² To rěka, zo su w tutym zmysle interleksemy, intermorfemy abo interlingualne slowotwórbne modele (kaž na př. hybridne kompozita) do terminusa „internationalizm“ zapřijate. W teksće wužiwam nimo toho wurazy kaž leksika resp. morfemy cuzeho pochada, cuze elementy a pod., kotrež so pak bjezwuwzačnje na tu wopisowany rěčny zjaw počahuja.

³ W klasiskej hudźbje wustupuja tradicionalnje cuze słowa italskeho pochada (*sopran, wiolin-cello, forte* atd.).

⁴ Tutón zjaw, kotryž móžemy jako tendencu k nacionalizowanju interpretować, je tež za druhe słowjanske rěče typiski (hlej Ohnheiser 2003, 485). W hornjoserbšćinje njewotblyšćuje so tole jenož w słowniku jako wědome kodifikowanje přez rěčnych planowarjow, ale tohorunja w druhich tekstach (na př. w Serbskich Nowinach, internetnych forumach). Jewja so mjez druhim sčěhowace přikłady: město je. *loop* indigene *sekla*, město *homepage* kalku *domjaca strona*, město *website* hybridže *webstrona* resp. *websydlu*, město *downloadować* indigene *sčahnyć*.

sko-łaćonskeho a francoskeho pochada (na př. Michałk 1972; Jenč 1999a; Stone 1971; Siatkowska 2002).

F. Michałk (1972), kotryž analyzuje rěč Jurja Hawštyna Swětlika we wurězku jeho přełožka Noweho Zakonja, so na wliwy łaćonšćiny we wobłuku leksiki njewobmjezuje, ale přepytuje tohorunja gramatike zjawy. Wšitke tamne džěla pak so na slowoskład koncentruja.

Najwobšěrniši přehlad skići w tutym zwisku Jenč (1999c), kotryž pokazuje sprěnja na rozdžěle a zhromadnosće w traktowanju internacionalizmov w ewangelskim a katolskim pismowstwje wot spočatka wutworjenja hornjoserbskeho pismowstwa do srjedź 19. lětstotka a zdruha na změny w adaptowanju wěstych typow internacionalizmov w druhej połojcy 19. lětstotka pod wliwom druhich słowjanskich rěčow.

G. Stone (1971) naliči w swojim zakładnym džěle wo leksikaliskich změnach hornjoserbskeje spisownej rěče wot časa narodneho wozrodženja sem (wot druheje połojcy 19. lětstotka do srjedź 20. lětstotka) tójšto nowych internacionalizmov.⁵ Wón skedźbni na diskrepancu mjez woprawdžitim wužiwanjom tajkich slowow a jich leksikografiskim fiksowanjom. Tak naliči dosć přikładow-internationalizmov, kotrež drje so po lěće 1850 jara husto wužiwachu, ale so w Kralowym słowniku (Kral 1927) njejewja, na př. *administracija, dokument, elektriski, prywatny, produkt*.⁶

Po lěće 1945 zwěšćamy sylne wužiwanje internacionalizmov a přiběracy wliw jendželšćiny. Přehlad wo tutym wuwicu skića wosebje nastawki Helmuta Jenča (hlej na př. 1998; 1999a; 1999b). Ekstralinguistiskim faktorom, kotrež zawinowachu přiběrace wužiwanje internacionalizmov w hornjoserbsćinje po lěće 1989, wěnuje so mjez druhim Šerakowa (1992; 1993; 1995). Na přiběrace wužiwanje anglicizmov a aspekty jich adaptowanja w hornjoserbsćinje přitomosće skedźbnja Schulze (1997), Abdel Al (2002), Wölke (2006), Pohončowa/Šoćina (2007). Přepytowanje wot Mariam Abdel Al (2002) je w tutym zwisku dotal najdokładniša analiza wužiwanja anglicizmov w najnowšich hornjoserbskich publicistiskich tekstach. Wona zwěšći tendencu k sylnišemu wužiwanju anglicizmov wosebje mjez 1990 a 1997, mjeztym zo so tutón zjaw 1998 a 1999 stabilizuje. Kaž w druhich rěčach wotblyšćuje so wliw jendželšćiny wosebje w slowoskładze. Wona pokazuje pak tež na chablanja w ortografiji (na př. hladajo na pisanje po originalu abo džělnje připodobnjenje). Sčěhuje frekwencna analiza hladajo na zastupowane słowne družiny. Dale skedźbni na dwudžělnje zestajenki wšelakeho typa, na přejimanje jendželskich skrótšenkow a tworjenje wotwodzenkow wot nich. Po přikładze němčiny wustupuje tež w serbskich tekstach tójšto pseudoanglicizmov.

Kaž hižo na spočatku prajene, su komparatiwne analyzy tu wopisowaneho rěčneho zjawy, w kotrychž so serbsćina wobkedźbuje, skerje wuwzaća. K tutym wuwzacam ličitej mjez druhim nastawkaj Siatkowskeje (2000) a Maćkiewicz (2006). E. Siatkowska přirunuje w swojim přinošku na zakładze materiala z pólsko-hornjoserbskeho słowni-

⁵ G. Stone wužiwa wuraz „europeanism“ za „words of foreign origin, whose source is not to be found in any other particular language, but with belong to a fund of international terminology, largely (though not exclusively) of Latin or Greek origin.“ (Stone 1971, 4). To je wězo woprawnjene, wšak wobmjezuja so w tutym času źórła cuzych slowow na europske rěče. Porno tomu maja so słowa cuzeho pochada, kotrež su so hižo do 19. lětstotka do hornjoserbsćiny přewzali, hladajo na rěčnokontaktnu situaciju zwjetša jako němske požonki hódnoćić.

⁶ Zo so kodifikacija w serbskich słownikach přeco z uzusom njekryje, na to tež H. Jenč wospjet pokazuje (hlej Jenč 1975, 1977a, 1977b).

ka⁷ formalne a semantiske wotpowědniki, kotrež hodža so mjezynarodnemu słowoskładaŕj přirjadować, pod wšelakimi aspektami, mjez druhim hladajo na wašnje ortografiskeho a morfologiskeho adaptowanja. J. Maćkiewicz (2006) zwěsći na zakładaŕje swojeho přirunanja europeizmw w pólsćinje a hornjoserbšćinje (na bazy pismika A a zapřijimuju dalše europske rěče) rozdzělny poměr tuteju rěčow k němćinje a francošćinje, kotrež wustupujetej sprěnja jako žórlo za internacionalizmy a zdruha jako posrědkowar požčonkow grjekskeho a lačonskeho pochada.

We wšitkich naličenych nastawkach přewahuje zwjetša konstatowanje tutoho rěčneho zjawa, naličenje přikładow a někotre pokiwy na wosebitosće abo změny jich ortografiskeho a morfologiskeho adaptowanja. W druhich słowjanskich rěčach zwuraznja so načasna tendenca k internacionalizowanju nimo hižo mjenowaneho přiběraceho wužiwanja cuzorěčnych požčonkow tež we wobłuku słowotwórby. Tak wužiwaja so internacionalizmy jako baza za nowe wotwodženki, požčene afiksy so za wotwodženki (z cuzej a indigenej bazu) aktiwizuju, cuzorěčne elementy so jako afiksy resp. afiksoidy etablěruja (typ *awdio-*, *eko-*, *super-* atd.) abo róla kompozitow typa *sciencefictionfilm*, *lastminuteposkitk* přiběra (hlej Ohnheiser 2003, 480). Tute aspekty so w sorabistiskej literaturje dotal pak wuwostajeja pak jenož na kromje podótknu, hačrunjež móžemy samsne resp. podobne zjawy tež w hornjoserbšćinje zwěsćić. Hladajo na mału ličbu předdžělow k tutej problematice we wobłuku hornjoserbšćiny chce předležacy přinošk na dalšnje móžnosće analizowanja internacionalizmw w hornjoserbšćinje skedźbnić. Jako materialowy korpus je so „Němsko-hornjoserbski słownik noweje leksiki“ wužiwał (Jenč/Pohončowa/Šoľćina 2006; w teksće dale SNL). W dalšej kročeli měł so material z aktualneje publicistiki, internetnych stron a forumow kaž tež rjaneje literatury ze zběrać, přepytować a analizować. Hakle po tym hodži so cyłkowny wobraz wo wužiwanju internacionalizmw, jich ortografiskim a morfologiskim adaptowanju a wosebje jich słowotwórbných potencach w hornjoserbšćinje přitomosće rysować.

Wotblyšćowanje internacionalizmw w SNL

W SNL je nimale 3000 internacionalizmw zapisanych.⁸ Konkretny pochad internacionalizmw njehodži so přeco cyle jasnje zwěsćić (wothladajo wot fakta, zo su přez posrědkowanje němćiny do serbšćiny dóšli). Tole je wosebje pola zestajenkow a někotrych prefiksálnych wotwodženkow čežko, wšak móža člonaj wšelakeho pochada być.⁹

Podžěl internacionalizmw lačonskeho a/abо grjekskeho pochada (na př. *suspendować*, *eficienca*, *distanca*, *syndrom*, *genom*, *futurologa*, *azył*) je z něhdže 44 % najwjetši

⁷ Je to „Słownik polsko-górnołużycki“ (2002), kotryž w času wozjewjenja citowaneho nastawka hišće wušoł njebě.

⁸ Do tuteje ličby zapřijate su wšitke słowa, njehladajo na to, hač jedna so wo požčonki, wotwodženki abo zestajenki abo hač eksistuja morfologisko-słowotwórnbne dublety (typ *eutrofnosć* – *eutrofnja*, *ewaluować* – *ewaluěrować*). Prawopisne wotchilenja so ignoruju, to rěka, zo liči so wide(j)orozmołwa jenož jónu.

⁹ Podaća pochada mjezynarodnych słowow bazuja na Fremdwörterbuch (2007). Pola prefiksálnych wotwodženkow sym wobkedźbowala pochad słowneho korjenja. Zestajenki z prefiksoidami abo krótkosłowami jako přenim člonom sym rjadowala po pochadze drugeho člona, tež hdyž šeri so tutón typ zestajenkow pod wliwom jendželšćiny. Jeli je w tym padže druhi člon serbski, njejsym tute słowa sobu ličila.

w słowniku. Sčěhujaja internacionalizmy, kotrež su so z jendželšćiny resp. přez posrědkowanje jendželšćiny (na př. *multimedia, stepaerobika, lotion, digitalizacija*, inkl. pseudoanglicizmy, na př. *handy, showmaster*) do serbšćiny přewzali. Jich podžěl wučini 37 %. Podžěl z francošćiny resp. přez posrědkowanje francošćiny (na př. *rafinada, barjera, šoferka, bomběrować, politikar, dezastrozny*) pochadźacych słowow je z 14 % hišće poměrnje wulki. Dalše słowa pochadzeja z italsćiny (3 %, na př. *gigolo, capuccino*); zbytk (2 %) pochadza ze španišćiny, arabšćiny a druhich rěčow (na př. *embargo, hašiš, taichi, karate, tamagoči*).¹⁰ Mjez tutymi słowami je 200 prefiksálnych wotwodženkow, kotrež so po pochadze prefiksow a zakładnych słowow takle rozeznawaja: Serbski prefiks so zwjazuje z korjenjom cuzeho pochada (= 85, na př. *bjezbarjerowy, předsignal, wotideologizować*), cuzy prefiks so zwjazuje ze serbskim (= 11, na př. *kopředsyda, proněmski, subpředewzaćel*) pak z cuzym korjenjom (= 104, na př. *koreferat, subkultura, transkulturny*). Cuze prefiksy su nimale wšitke łaćonskeho resp. grjekskeho pochada.

Dale wustupuja w materialu zestajenki (w cyłym 332), kotrychž jednotliwe čłony so po pochadze pak rozeznawaja pak nic. Kombinacije čłonow, hladajo na pochad, su wšelakore. Procentualnje najhuscšo je přeni čłon jendzelskeho (= 37 %, na př. *sekturizm, escapeklawsła, chipfabrika*), grjekskeho (= 27 %, na př. *genterapija, ekoturizm, etnopol*), serbskeho (= 21 %, na př. *wulkokaliberski, wysokogaraža, swobodnodemokratiski*) abo łaćonskeho pochada (= 13 %, na př. *multifunkcionalny, radioaktiwny, awdiorum*), zbytk pochadza ze wšelakich rěčow (3 %).

Najwjětši podžěl internacionalizmw w přepytowanym materialu zabjeru substantiwy (70 %), sčěhujaja adjektiwy (23 % materiala) a werby (6,5 %). Podžěl adwerbow a participow je nimoměry mały (0,6 %).¹¹

W ortografiskim a morfologisko-słowotwórnbym připodobnjenju cuzorěčnych pomjenowanow na cilowu rěč wotblyšćuje so stopjeń integracije wotpowědneho słowa. Wjetšina požčenych leksikaliskich jednotkow so w serbšćinje do słowotwórnbneho systema adaptuje, znajmjeńša plaći to za interleksemy łaćonskeho, grjekskeho abo francoskeho pochada. Tu hodža so dawno wupruwowane mustry adaptacije naložować. Trochu jinak je to z anglicizmami abo interleksemami z dalšich rěčow (na př. z italsćiny, španišćiny).

Jendzelske słowa přijimuje serbšćina – po přikładze němčiny – najprjedy w originalnym prawopisu. Hakle hdyž je so wužiwanje wotpowědneho słowa normalizowało, akceptuje so zeserbšćenje prawopis kaž na př. pola *šerif, šef, kompjuter*. Do zeserbšćenja wobkedźbujemy zwjetša fazu chablanja w prawopisu, na př. *computer – komputer – kompjuter, scanner – skener, flipperować – fliperować* atd. Słowa, kotrychž ortografiske připodobnjenje by so jara sylnje wot originalneho wašnja pisanja wotchilalo, so zwjetša w serbšćinje ortografisce njeadaptuja. Tole zwisuje z tym, zo by to zdom sylne wotchilenje wot němskeje formy samsneho interleksema było, potajkim pisa so serbsce *recyclować* a nic **risajklować, receiver* a nic **risiwer, babysitter* a nic **bejbisyter, joggować* a nic **džogować* (hlej HRK 2008, dypk 17). Wěsta rezerwowanosć napřečo prawopisnemu adaptowanju mjezynarodnych słowow wobsteji tež tam, hdžež nastawaja přez adaptowanje homografy kaž w padže *pica* (ně. ‘Futter’ resp. ‘Pizza’).

¹⁰ Rozdźelenje internacionalizmw po pochadze w SNL ničo njepřaji wo jich frekwency w tekstach.

¹¹ Podobne rezultaty předleža za druhe přepytowanja serbskeho materiala (na př. Abdel Al 2002, 105), su pak drje powšitkownje typiski zjaw internacionalizowanja (hlej Volmert 1990, 55).

Morfologiske adaptowanie interleksemow łaćonskeho, grjekskeho abo francoskeho pochada je zwjetša njeproblematiske. Tróšku hinak je to pola anglicizmw a interleksemow z dalšich rěčow, pola kotrychž móže na př. deklinowanje chablać.¹²

Słowotwórbne adaptowanie internacionalizmw w hornjoserbsčinje, kotraž zwuraznja so w zwjazowanju interleksemow z indigenymi afiksami, hodži so na zakładze materiala ze SNL derje ilustrować. W SNL su za to scěhowace přikłady dokładžene:

Z pomocu indigeneho sufiksa *-osć* hodža so wšelake internacionalizmy (pomjenowanja za abstraktne kajkosće), kotrež kónča so w němčinje na cuze sufiksy *-ie*, *-ität*, *-anz/-enz*, słowotwórbnje do serbsčiny integrować. Substantiwy na *-osć* nastachu jako deadjektiwiske wotwodženki, na př. *eutrofność* < *eutrofny*, *rentabelność* < *rentabelny*, *fleksibelność* < *fleksibelny*, *abundatność* < *abundantny*. W někotrych padach móže indigeny sufiks ze zeserbšćenym cuzym sufiksom konkurować (*-ija*, *-ita*, *-anca/-enca*), přez což nastawaja dublety, na př. *eutrofność* nimo *eutrofija*, *bilingualność* nimo *bilingualita*, *abundancia* nimo *abundantnosť*.¹³

Wot werbow wotwodžene werbalne substantiwy (na př. *dopowanje*, *financowanje*, *globalizowanje*, *inlineskatowanje*, *leasowanje*, *mobbowanje*, *začekowanje*) wustupuja w SNL runje tak kaž wotpowědne pomjenowanja činitosćow z cuzymi sufiksami *-cija*, *-acija*, *-izacija* (z ně. *-tion*, *-ation*, *-isation*) resp. *-ing* (po je. *-ing*), na př. *globalizacija*, *redukcija*, *adjudikacija*, *aglomeracija*, *digitalizacija*, *institucionalizacija*; *doping*, *leasing*, *mobbing*. Na tajke wašnje móža dublety nastać, hlej na př. *-owanje/-cija*, *-acija*, *-izacija*:¹⁴ *deeskalěrowanje* – *deeskalacija*, *delegitimowanje* – *delegitimacija*, *destabilizowanje* – *destabilizacija*, *ewaluowanje* – *ewaluacija*, *globalizowanje* – *globalizacija*, *institucionalizowanje* – *institucionalizacija*, *rewitalizowanje* – *rewitalizacija* a dr.; *-owanje/-ing*:¹⁵ na př. *mountainbik(e)owanje* – *mountainbiking*, *inlineskatowanje* – *inlineskating*, *leasowanje* – *leasing*, *mobbowanje* – *mobbing*, *piercowanje* – *piercing* a dr.

Wustupuje indigeny sufiks *-nik* resp. *-ownik*, z kotrehož pomocu so tworja pomjenowanja wosobow (tu zwjetša pomjenowanja za powołanje; w cyłku 10 přikładow), na př. *ombudnik* ně. ‘Ombudsmann’, *firmownik* ‘Firmeninhaber’, *parlamentownik* resp. *parlamentnik* ně. ‘Parlamentarier’. Tři dokłady namakaja so ze sufiksom *-owc*: *filmowc* ně. ‘Filmemacher’, *rally(e)jowc* ně. ‘Rallyefahrer’, *kompjuterowc* ně. ‘Computerfachmann’.

Pomjenowanja žonow tworja so we wobłuku internacionalizmw z indigenymi sufiksami, kotrež so wotwodžuja wot zeserbšćeneho substantiwa za pomjenowanje muskeje wosoby: *-ka* (na př. *choreografka*, *volleyballistka*, *režiserka*, *koordinatorka*, *moderatorka*; w cyłku 150 přikładow); *-nica* (na př. *rekordnica*, *ombudnica*, *kontrolnica*, *hotelownica*, *firmownica*, w cyłku 12 přikładow); *-niča*¹⁶ (*rekordniča*, *ombudniča*, *kontrolniča*, *hotelowniča*, *firmowniča*, w cyłku 12 přikładow); *-owka* (na př. *komplcowka*, *komparsowka*; w cyłku 14 přikładow); *-ča* (*rally(e)jowča*, *filmowča*).

¹² Tole dopokazuje tež rozdělna kodifikacija w najnowšimaj słownikomaj Völkel (2005) a Jenč/Pohončowa/Šoľčina (2006); hlej tež Pohončowa/Šoľčina (2007). Pobrachuje tuchwilu hišće wobšěrna analiza tekstow a přirunanje tutech wuslědkow z kodifikaciskimi spisami, zo bychmy dokładny přehlad wo integrowanju anglicizmw do hornjoserbskeho gramatiskeho systema dobyli.

¹³ W SNL wustupuje 7 dubletow typa *-anca/-enca* a *-osć*, 3 dublety typa *-ija* (< ně. *-ie*) a *-osć* a 15 dubletow typa *-ita* a *-osć*.

¹⁴ W SNL je w cyłku 25 přikładow.

¹⁵ W SNL je w cyłku 13 přikładow.

¹⁶ Tutón sufiks konkuruje w SNL zasadnje ze sufiksom *-nica*.

Poměrnje ředko wustupuja w materialu sufiksy **-ak** (za pomjenowanja nastrojow a dalšich wěcow, kotrež so wuznamjenjeja přez wěšte kajkosće, na př. *kopěrowak*, *bosěrowak*; *eurak*, w cyłku 7 přikładow); **-owc** (za pomjenowanja nastrojow, na př. *tankowc*, *konturowc*, *dwacećicentowc*); **-nišćo** (*konserwowanišćo*, *industrijnišćo*, *beach-volleyballnišćo*, *kontrolnišćo*, *sanitetnišćo*), **-arnja** (*transformowarnja*, *fiksowarnja*) a **-ownja** (*fitnes(s)ownja*), štož su pomjenowanja městnow, kotrež služa k wukonjenju wšelakich činitosćow abo kotrež so wuznamjenjeja přez wěšte kajkosće; **-stwo** (pomjenowanja abstraktnych kajkosćow, kotrež so na činitosće, kajkosće abo stawy počahuja, resp. pomjenowanja městna kaž *sponsorstwo*, *doktorstwo*, *ministerstwo*).

W SNL wustupuje cyły rjad substantiwow (činićelskich pomjenowanjow) cuzeho pochada ze sufiksom **-ar**, kotrež su rezultat rozdźělného fonetiskeho resp. morfologisko-słowotwórbneho adaptowanja. Tak mamy wot adaptowaných werbow z cuzej bazu wotwodžene substantiwy, na př. *surfowar*, *joggowar*, *catchowar*, *saněrowar*, *kontrolowar* (w cyłku 17 přikładow). Wustupuja dalše nomina agentis kaž *alergikar*, *widejotekar*, *akcionar* a dr. (w cyłku 19 přikładow), kotrež njehodža so na werbalnu bazu wróćo wjesć. Tu rozeznawamy dwaj typaj: W padže *alergikar* jedna so wo morfologisce a słowotwórbnje adaptowany substantiw z němskeho ‘Allergiker’. Słowotwórbna adaptacija zwuraznja so w serbsčínje w serbskim sufiksu **-ar** (za němske **-er**), to rěka, zo so tute substantiwy deklinuja kaž dewerbalne wotwodženki ze serbskej bazu (*čitar*, *spěwar* atd.), potajkim gen. pl. *alergikarja*. Pola typa *widekotecar*, *akcionar* so porno tomu wo fonetisce adaptowanu požčonku jedna (w němčínje na sufiks **-ar**, **-är**), kotraž so zarjaduje w serbsčínje do twjerdeje paradigmy, gen. pl. rěka potajkim *widejotekara*, *akcionara*. Samsny pad předleži pola substantiwow jendźelskeho pochada ze sufiksom **-er** (na př. *breakdancer*, *manager*, *punker*; w cyłku 60 přikładow).

Wustupuja tež wotwodženki z interleksemom jako bazu, tworjene ze sufiksomaj **-ka** (*kriminalka*, *tabulka*, *idylka*, *brošurka*, *CD-ka* resp. *cedejka*, *pdf-ka*, *rtf-ka*) resp. **-owka** (na př. *eurowka*, wosebje w dalšich zestajenkach kaž *połstaeurowka*, *džesaćeurowka*, *stoeurowka*).

Cuze sufiksy so w hornjoserbsčínje normalnje z indigenej bazu njezwjazuju. Nimale bjez wuwzaća jedna so pola tutech słowow wo požčonki z němčiny. Tuž mamy tule trjebane sufiksy – hač na někotre wuwzaća – skerje wobhladować w zwisku z morfologisko-słowotwórbnym adaptowanjom słowow cuzeho pochada. Džěl tutech požčonkow hodži so wuměnić z wotwodženkami, nastatymi na zakładže zeserbšćeneho adjektiva, přez čož nastanu dublety (hlej horjeka). Interleksemy ze sufiksom **-ist**, kotrež wosoby pomjenuja, su zwjetša ryzy požčonki z němčiny. W SNL je jedyn přikład (*blidotenist*), hdžež jedna so wo samostatnu wotwodženku w serbsčínje, znajmjeńša njeje adekwatny deriwat w němčínje uzuelny (tam je kompozitum ‘Tischtennispieler’).

Pola adjektiwow dyrbitej so zasadnje twaj typaj rozeznawać.¹⁷ Do přenjeje skupiny slušeja adjektivy, kotrež su z pomocu indigeneju sufiksow **-ski** abo **-ny** słowotwórbnje adaptowane, na př. *topografiski* (ně. ‘topografisch’), *geostrategiski* (ně. ‘geostrategisch’), *kompletny* (ně. ‘komplett’), *adulny* (ně. ‘adult’), *integralny* (ně. ‘integral’), *dorsalny* (ně. ‘dorsal’), *interaktiwny* (ně. ‘interaktiv’), *adsorptiwny* (ně. ‘adsorptiv’); w SNL je jich w cyłku 272 přikładow za adjektiwiske wotwodženki z interleksemom jako bazu. Z nich je 98 adjektiwow ze sufiksom **-ski** tworjene, 174 ze sufiksom **-ny**. W tym

¹⁷ Nimo toho wustupuje 21 adjektiwow, kotrež ani do přenjeje ani do druheje skupiny nje-slusjeja. Tu slošeja indeklinabelny adjektiw *super*, dale serbske adjektivy z cuzym prefiksom (na př. *proněmski*) abo zestajenki ze serbskim druhim člonom (na př. *kreditakmany*).

wotblyščuje so tendenca, zo so němski sufiks *-isch* ze serbskim sufiksom *-iski* a nulowy sufiks z pomocu sufiksa *-ny* adaptuje.

Do druheje skupiny slušeja tajke adjektiwy, kotrež su wotwodžene wot zeserbščeného substantiwa (z pomocu indigeného sufiksa *-ski*, *-ny*, *-owy*; w cyłku 364 přikładow) resp. werbalneho substantiwa¹⁸ (sufiks *-ski*; w cyłku 27 přikładow) z mjezynarodnej bazu, na př. *konsolidaciski* (< *konsolidacija*), *poziciski* (< *pozicija*), *maklerski* (< *makler*), *bestsellerski* (< *bestseller*), *tendencny* (< *tendenca*), *hawarijny* (< *hawarija*), *imisijny* (< *imisija*), *deficitny* (< *deficit*), *perspektiwny* (< *perspektiwa*), *bazowy* (< *baza*), *dewizowy* (< *dewizy*), *dialyzowy* (< *dialyza*); *joggowanski* (< *joggować*), *recycłowanski* (< *recycłować*), *grilowanski* (< *grilować*), *izolowanski* (< *izolować*).

Wot někotrych zakładnych slowow hodža so adjektiwy ze wšelakimi sufiksami wotwodžeć, bjeztoho zo by wobstał semantiski rozdžěl mjez slowotwórbnymi rezultatami. Nastanu dublety, na př. *-owy* a *-ny*: *bjezbarjerny* – *bjezbarjerowy*, *akcijny* – *akcijowy* (w zmysle ‘Aktien’), *deficitny* – *deficitowy*, *dietny* – *dietowy*, *dialyzny* – *dialyzowy*, *internetny* – *internetowy*, *kontaktny* – *kontaktowy* a dr.; sufiksaj *-ny* a *-ski*: *akciski* – *akcijny* w zmysle ‘Aktions-’; *-owy* a *-ski*: *bokserowy* – *bokserski*, *maklerowy* – *maklerski*, *megalitowy* – *megalitiski*¹⁹. Dublety wustupuja nimo toho tam, hdžež nastanje adjektiw jako rezultat wotwodžowanja pak wot werba pak wot substantiwa cuzeho pochada: *dopowanski* – *dopingowy*, *joggowanski* – *joggingowy*, *recycłowanski* – *recyclingowy*, *leasowanski* – *leasingowy*, *testowanski* – *testowy*, *konsolidowanski* – *konsolidaciski*, *izolowanski* – *izolaciski*.

Werby grjekskeho, lačonskeho a francoskeho pochada, kotrež so w němčinje na *-ieren* kónča, tworja zwjetša dwójne formy na *-ować* resp. *-ěrować*²⁰, na př. *aglomerować* – *aglomerěrować*, *apercipować* – *apercipěrować*, *bonifikować* – *bonificěrować*, *budgetować* – *budgetěrować*, *metastazować* – *metastazěrować*. Njeje wuzamknjene, zo su někotre werby wotwodžene wot zeserbščených substantiwow na *-cija*, *-acija*, *-izacija*, na př. wot *aglomeracija*, *bonifikacija*. Tole pak njemóže zasadne wuchadžišćo być, dokelž je dosć přikładow kaž *apercipować*, *budgetować*, *mestazować*, kotrež njejsu wotwodžene wot zeserbščeného substantiwa.²¹ Wone maja so jako slowotwórbnje adaptowane werby (ně. ‘apperzipieren’, ‘budgetieren’, ‘metastasieren’) interpretować, wot kotrychž hodža so werbalne substantiwy wotwodžeć (*apercipowanje*, *budgetowanje*, *metastazowanje*).²²

Werby jendželskeho pochada, kotrež kónča so w němčinje na *-en*, adaptuja so ze sufiksom *-ować*, na př. *tim(e)ować*, *tunować*, *updat(e)ować*, *wobblować*.

¹⁸ Móžne je tež wotwodžowanje wot werba ze sufiksom *-anski*.

¹⁹ W tutym padže je *megalitowy* wotwodženy wot słowa *megalit* ‘Megalith’ a *megalitiski* wot němškeho adjektiwa ‘megalithisch’.

²⁰ Wostanje nadawk přichoda přepytować, hač eksistuja prawidła za tworjenje resp. njetworjenje tajkich dubletowych formow. – W spisownej rěči wužiwaya so zwjetša werby na *-ować*, we wobchadneje rěči su werby na *-ěrować* bóle rozšěrjene.

²¹ W němčinje je to ‘apperzipieren’, ale ‘Apperzeption’; njeeksistuje w němčinje *Budgetation, *Metastation, ale jenož ‘Budgetierung’, ‘Metastasierung’, štož su dewerbalne wotwodženki.

²² To rěka, zo su werby primarne, mjeztym zo su substantiwy na *-acija* sekundarne. Přehódnočenje pozicije substantiwa z cuzym sufiksom w synchronym slowotwórbnym systemje (primarne → sekundarne) sta so drje pod wliwom tworjenja werbalnych substantiwow wot indigených werbow (hlej k tomu Buzássyová/Waszakowa 2003, 54 sl.). W SNL je so jenož jenički přikład namakał, kotryž bu bjez dwěla wot substantiwa wotwodženy (*bowling* → *bowlingować*). Wšitke druge přikłady hodža so tež jako požčonki interpretować.

W prefigaciji wobkedźbujemy zwjazowanje indigenych prefiksow z cuzym bazisowym morfemom. W ekscerpowanym materialu registrowachu so scěhowace indigene prefiksy, kotraž so z cuzymi bazami zwjazuju: **bjez-** (na př. *bjezfrakciski*, *bjeperspektiwnosć*), **mjezy-** (na př. *mjezyreligiozny*, *mjezybilanca*), **nje-** (na př. *njefairnosć*, *njeteritorialny*), **před-** (na př. *předsignal*, *předprogram*), **přećiwo-** (na př. *přećiwaterorowy*, *přećiwowirusowy*).

Z pomocu prefiksow hodža so werby z modifikowanym woznamom wuchadneho słowjesa tworíc: **na-** (na př. *naparkować*, *natrenować*), **pře-** (na př. *přečekować*, *přefirměrować*, *přestylować*), **při-** (*přitrenować*), **wot-** (na př. *wotideologizować*, *wotpolitzować*), **wu-** (na př. *wučekować*, *wuformulować*), **za-** (na př. *začekować*, *zaprogram(ě)rować*, *zatrustować*). Zwěšćamy w hornjoserbšćinje tendencu, wutworíc tež pola werbow mjezynarodneho pochada z pomocu prefiksa **z-/s-** (na př. *fiksować* – *sfixsować*, *formulować* – *sformulować*, *likwidować* – *zlikwidować*) abo **na-** (*naprodukować*) perfektiwny werb.²³

W SNL namaka so tohorunja tójšto přikładow za trjebanje cuzych prefiksow. Zwjetša zwjazuju so tute prefiksy z cuzym bazisowym morfemom, jenož zřědka z indigenym serbskim (kaž na př. *antidžěšćowski*, *proněmski*, *kopředsyda*). Su to scěhowace prefiksy: **a-** (*ahistoriski*), **anti-** (na př. *antidiabetikum*, *antiisraelizm*, *antiterorowy*), **awto-** (*awtokorektura*), **de(s)-** (na př. *desinformacija*, *desintegrować*, *destabilizacija*), **hyper-** (na př. *hyperfunkcija*), **in-** (na př. *ineficientnosć*, *informelny*), **kontra-** (*kontraproduktiwny*), **post-** (na př. *postkomunistiski*, *posttrawmatiski*), **eks-** (*eksminister*, *eksministerka*), **neo-** (*neoliberalizm*, *neoliberalny*), **pre-** (*prehistoriski*), **pro-** (*proamerikanizm*, *proameriski*), **trans-** (na př. *transkulturny*, *transnacionalizowanje*).

Při tym konkuruju někotre cuze prefiksy z indigenymi: **in-** a **nje-** (*ineficientnosć* – *njeeficientnosć*; *informelny* – *njeformelny*; *inkompatibelny* – *njekompatibelny*), **inter-** a **mjezy-** (*interfrakciski* – *mjezyfrakciski*; *interkomunalny* – *mjezykomunalny*), **anti-** a **přećiwo-** (*antiwosobowy* – *přećiwowosobowy*; *antiterorowy* – *přećiwaterorowy*; *antiwirusowy* – *přećiwowirusowy*).

W hornjoserbskim pismowstwje zwěšćamy wot 1990tych lět přiběrace wužiwanje hybridnych zestajenkow z mjezynarodnym přěnim člonom a indigenym druhim člonom typa *babylěto*.²⁴ Wužiwanje tajkich hybridow je drje we wobchadnej rěči²⁵ a młodžinskich tekstach (hlej Wölke 2006, 67) bóle akceptowane hač w spisownej rěči. To plaći za tajke zestajenki, kotrychž přěni člon je substantiw, wot kotrehož by so adjektiw wotwodźeć móhl jako wobstatk kompleksneho pomjenowanja, na př. *babylěto* (město *babyjowe lěto*), *joggingwoblek* (město *joggingowy woblek*), *trekingkoleso* (město *trekingowe koleso*). Wustupuja nimo toho zestajenki, kotrychž druhi člon je integrowana požčonka němskeho abo mjezynarodneho pochada, na př. *sciencefictionfilm* (město *sciencefictionowy film*), *soundkartka* (město *soundowa kartka*), *tabutema* (město *tabuwowa tema*), *teamšef* (město *teamowy šef*), *tempolimit* (město *tempowy limit*), *genmani-*

²³ W SNL so wotpowědne přikłady za werby jendźelskeho pochada njenamakaja, štož njerěka, zo tajke njeeksistuja.

²⁴ Na tutón rěčny zjaw pokazuje tež hižo Abdel Al (2002, 105). – W SNL wustupuja tež zestajenki z jednym člonom cuzeho pochada, kotraž su o-kompozita kaž *polnojurist*, *maloklima*, *wulkokoncern* abo zestajenki typow *teamakmanosć* a *dwěšćeeurowka*. Tute so tu wosebje nje-wobjednawaja.

²⁵ W SNL markěruja so nimale wšitke tajke zestajenki jako *wobchadnorěčne*. Zo liča so porno tomu hybridne kompozita z přěnim člonom *šef-* jako neutralne (*šeflěkar*, *šefredaktor* atd.) swědči wo zadobywanju tutoho modela do spisownej rěče.

pulacija (město *genowa manipulacija*), *showreja* (město *showowa reja*). Hybridne zestajenki, kotrychž přeni cuzy člon njeje substantiw, pak su tež w spisownej rěči akceptabelne, jich ličba je w SNL mała, na př. *livehudźba*, *superličba*, *lastminute-poskitk*.

Tutomu zjawej polěkowało je drje rozšěrjenje krótkosłowow kaž *uni* (< *uniwersita*), *aku* (< *akumulator*), *stereo* (< *stereografija*), *info* (< *informacija*, *informaciski*), *stasi* (*stasijowy*, po ně. ‘Stasi’) a dr., kotrež móža jako přeni člon kompozitow fungować, na př. *akušrubowak*, *stereowusyłanje*, *infodžeń*, *stasiakta*. Tajke krótkosłowa kaž tež dalše slowotwórbne elementy požčenych cuzych slowow (na př. *bio*, *eko*) su přez funkcionalnu změnu statusu prefiksa resp. prefiksoida dobyli a služa tworjenju cyleho rjada kompozitow (Ohnheiser 2003, 480). W SNL su mjez druhim scěhowace elementy zastupjene: *bio-*, *euro-*, *eko-*, *mikro-*, *mini-*, *multi-*, *tele-*, *seks-*, *wide(j)o-*. Rozeznawać měli so wot nich zestajenki z tutymi cuzymi elementami, kotrež hodža so tež w cyłku jako požčonki interpretować kaž na př. *biogeneza*, *eurocent*, *ekoprodukt*, *mikrofiche*, *minidisk*, *teleshopping*, *sekssymbol*, *widejokonferenca*. Bóle zajimawe je drje prašenje, w kotrej měrje so tute prefiksy resp. prefiksoidy z indigenymi bazami zwjazuju. Scěhowacy wuběr přikładow njech móžnosće tworjenja tajkich hybridnych strukturow dopokazuje, bjez toho zo so na tutym městnje strukturelne prašenja diskutuja: *eurokraj*, *europasmo*, *teledželačer*, *telewotswětlak*, *telehra*, *telenakupowanje*, *biobur*, *biojědž*, *biobróń*, *ekobur*, *ekodawk*, *ekomjaso*, *maksisuknja*, *mikrožołmowy*, *minifěršta*, *mini-wjerch*, *wide(j)orumnosć*, *wide(j)orozmołwa*, *wide(j)ohra*, *awtołamak*, *sekswobchod*, *teledželačer*.

Zusammenfassung

Internationalismen in der obersorbischen Schriftsprache der Gegenwart. Abriss der Problematik

Im Obersorbischen lässt sich wie in allen anderen slawischen Sprachen seit der 2. Hälfte des 20. Jahrhunderts, besonders aber seit den 1990er-Jahren eine verstärkte Tendenz zur Internationalisierung des Wortschatzes beobachten. Die Autorin untersucht die im „Deutsch-obersorbischen Wörterbuch neuer Lexik“ (Bautzen 2006) registrierten Internationalismen unter ausgewählten Aspekten, u. a. hinsichtlich der Quellsprachen und der Adaption im Bereich der Wortbildung. Internationalismen werden zum größten Teil als orthographisch und morphologisch adaptierte Entlehnungen in Obersorbische übernommen. Ein Teil von ihnen verbindet sich mit indigenen Affixen (z. B. *-osć*, *-nik*, *-owc*), sodass zum Teil Dubletten wie *eutrofija* – *eutrofność*, *globalizacija* – *globalizowanje* entstehen können. Während sich indigene Präfixe durchaus an fremde Lexeme binden können, ist die Kombination von fremden Präfixen mit einheimischen Basen eher die Ausnahme.

Literatura

Abdel Al (2002) = Mariam Abdel Al: Internacjonalizmy anglo-amerykańskie, w: Siatkowska/Abdel Al (2002), s. 103–107

- Buzássyová/Waszakowa (2003) = Klára Buzássyová/Krystyna Waszakowa: Tendencia k internacionalizácii (s ohľadom na funkčnú diferenciaciu internacionalizácie v rozličných sférach komunikácie), w: Ohnheiser (2003), s. 49–58
- Fremdwörterbuch (2007) = Duden – Das große Fremdwörterbuch. Herkunft und Bedeutung der Fremdwörter, hrsg. und bearb. vom wissenschaftlichen Rat der Dudenred., 4., aktualisierte Aufl., Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich
- HRK (2008) = Nowe postajenje na polu ortografije, morfologije a interpunkcije w hornjoserbsčinje, wobzamknjene wot Hornjoserbskeje rěčneje komisije w lětomaj 2002 a 2007, [Budyšin]
- Jenč (1975) = Helmut Jenč: K poměrej mjez słownikami a leksikalnej normu hornjoserbskeje spisowneje rěče, w: Lětopis A 22/1, s. 55–66
- Jenč (1977a) = Helmut Jenč: Serbska leksikografiska tradicija a leksikalna norma hornjoserbskeje spisowneje rěče, w: Lětopis A 24/1, s. 1–11
- Jenč (1977b) = Helmut Jenč: Leksika literarneje tradicije a leksikografiska kodifikacija hornjoserbskeje spisowneje rěče, w: Lětopis A 24/2, s. 165–176
- Jenč (1998) = Helmut Jenč: Leksika, w: Helmut Faska (red.): Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Serbsčina, Opole, s. 238–248
- Jenč (1999a) = Helmut Jenč: Kulturna tradicija tučasneje hornjoserbskeje spisowneje rěče a tworjenje nowych pomjenowanjow, w: Lětopis 46, Wosebity zešiwk, s. 226–231
- Jenč (1999b) = Helmut Jenč: Rozšěrjenje serbskeho słownictwa přez internacionalizmy, w: Serbska šula 52/10, s. 198–199
- Jenč (1999c) = Helmut Jentsch: Die Entwicklung der Lexik der obersorbischen Schriftsprache vom 18. Jahrhundert bis zum Beginn des 20. Jahrhunderts, Bautzen
- Jenč (2000) = Helmut Jenč: Tworjenje krótkosłowow – rozšěrjeny słowotwórny princip w serbsčinje, w: Serbska šula 53/6, s. 124–126
- Jenč/Pohončowa/Šołćina (2006) = Helmut Jenč/Anja Pohončowa/Jana Šołćina: Němsko-hornjoserbski słownik noweje leksiki, Budyšin
- Kral (1927) = Jurij Kral: Serbsko-němski słownik hornjołužiskeje rěče, Budyšin
- Maćkiewicz (2006) = Jolanta Maćkiewicz: Język górnołużycki wśród języków Europy Środkowej, w: Lětopis 53/1, s. 107–114
- Michałk (1972) = Frido Michałk: Latinizmy a germanizmy w rěči J. H. Swětlika. Přinošk k stawiznam hornjoserbskeje spisowneje rěče, w: Lětopis A 19/1, s. 52–106
- Ohnheiser (2003) = Ingeborg Ohnheiser (red.): Komparacija systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich: Słowotwórstwo/Nominacja, Opole
- Pohončowa/Šołćina (2007) = Anja Pohončowa/Jana Šołćina: Strategieje modernizowanja hornjoserbskeho słowoskłada, w: Rozhlad 57/1, s. 5–9
- Schaeder (1990) = Burkhard Schaeder: Versuch einer theoretischen Grundlegung der Internationalismenforschung, w: Peter Braun, Burkhard Schaeder, Johannes Volmert (Hrsg.): Internationalismen. Studien zur interlingualen Lexikologie und Lexikographie, Tübingen, s. 34–46
- Schulze (1997) = Jana Schulze: Moderne Lexik in der obersorbischen Tageszeitung *Serbske Nowiny*, w: Jana Schulze/Eduard Werner (Hrsg.): Linguistische Beiträge zur Slavistik. V. JungslavistInnen-Treffen Bautzen 1996, München, s. 281–294
- Siatkowska (2000) = Ewa Siatkowska: Z problematyki internacionalizmów górnołużyckich i polskich, w: Ewa Siatkowska: Studia łączyczoznawcze, Warszawa, s. 159–167

- Siatkowska (2002) = Internacjonalizmy grecko-łacińskie, w: Siatkowska/Abdel Al (2002), s. 99–103
- Siatkowska/Abdel Al (2002) = Ewa Siatkowska/Mariam Abdel Al: Ewolucja stosunku Górnołużyczan do internacjonalizmów, w: Lětopis 49/2, s. 99–107
- Słownik polsko-górnołużycki (2002) = Słownik polsko-górnołużycki i górnołużyckopolski = Pólsko-hornjoserbski a hornjoserbsko-pólski słownik, Warszawa 2002
- Stone (1971) = Gerald Stone: Lexical Changes in the Upper Sorbian Literary Language during and following the National Awakening, w: Lětopis A 18/1, s. 1–127
- Šerakowa (1992) = Irena Šerakowa: Nowša politiska terminologija w hornjoserbsčinje, w: Lětopis 39/2, s. 34–38
- Šerakowa (1993) = Irena Šerakowa: Džensniša towaršnostna situacija we Łužicy a situacija serbskeje rěče, w: Języki słowiańskie wobec współczesnych przemian w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, Opole, s. 83–90
- Šerakowa (1995) = Irena Šerakowa: O rozwoju leksyki górnołużyckiego języka literackiego w drugiej połowie XX wieku, w: Zeszyty Łużyckie 13/14, s. 41–47
- Völkel (2005) = Paweł Völkel: Prawopisny słownik hornjoserbskeje rěče, wobdźěłał Timo Meškank, Budyšin
- Volmert (1990) = Johannes Volmert: Interlexikologie – theoretische und methodische Überlegungen zu einem neuen Arbeitsfeld, w: Peter Braun, Burkhard Schaedler, Johannes Volmert (Hrsg.): Internationalismen. Studien zur interlingualen Lexikologie und Lexikographie, Tübingen, s. 47–62
- Wölke (2006) = Sonja Wölke: Aktualne wuwicowe tendency w hornjoserbskej spisownej rěči, w: Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe. Język, Literatura, Kultura, Łódź, s. 61–71